

Παρατηρησιακή Αστρονομία

Ενότητα 6: Σελήνη

Κλεομένης Τσιγάνης
Τμήμα Φυσικής

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ο δορυφόρος της Γης: Η Σελήνη

Φωτογραφία της Σελήνης από το διαστημικό σκάφος Galileo. Πηγή:
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Full_moon.jpeg

Σελήνη

- ▶ **Μάζα** $7.4 \times 10^{22} \text{ kg} = 0.012 M_{\text{γης}}$
- ▶ **Πυκνότητα** $\rho = 3.35 \text{ gr/cm}^3$
- ▶ **Ακτίνα** $0.2725 R_{\text{γης}}$
- ▶ **Θερμοκρασία** $-135 \text{ }^\circ\text{C} < T < +107 \text{ }^\circ\text{C}$
- **Δεν υπάρχει ατμόσφαιρα** ($v_\delta = 2.4 \text{ km/s}$)

Τροχιά: ~ελλειπτική με

$$a = 384,000 \text{ km}, e = 0.055, i = 5^\circ.8$$

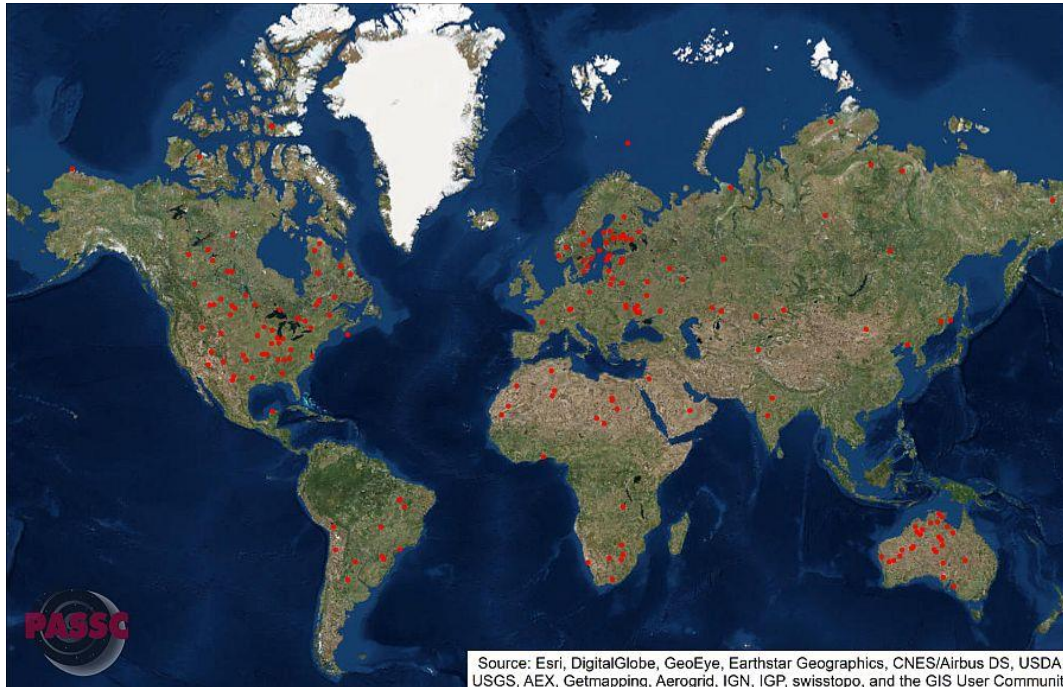
Βαρυτικές παρέλξεις (Ήλιος, πλανήτες) →

Μετάπτωση αψίδων/έτος: $\Delta\omega \sim 146'' .4$

συνδέσμων/έτος: $\Delta\Omega \sim 20^\circ$

Δημιουργία της Σελήνης

Χάρτης με τους εντοπισμένους μέχρι στιγμής κρατήρες πάνω στη Γη. Πηγή:
<http://www.passc.net/EarthImpactDatabase/Worldmap.html>

Καλλιτεχνική απεικόνιση της τεράστιας σύγκρουσης από την οποία πιθανότατα σχηματίστηκε το φεγγάρι. Πηγή:
http://www.nj.com/gloucester/voices/index.ssf/2012/04/south_jersey_skies_where_the_m.html

Συνοδική κίνηση – Περιστροφή

- ▶ Αστρικός Μήνας = $A = 27.32$ ημέρες
(ίδια θέση στην ουράνια σφαίρα)
- ▶ Συνοδικός Μήνας = $\Sigma = 29.53$ ημέρες
(ίδια φάση)
- ▶ Εξίσωση συνοδικής κίνησης: $1/A = 1/\Sigma + 1/E$

- ▶ Συχνότητα περιφοράς $\sim$ Συχνότητα περιστροφής
- Πάντα βλέπουμε το ένα πρόσωπο της Σελήνης!

- ** δεν είναι ακριβώς ίσες $\rightarrow$ λίκνιση $\pm 8^\circ$ + αιώνια επιτάχυνση της Σελήνης προς τον ακριβή συντονισμό 1:1

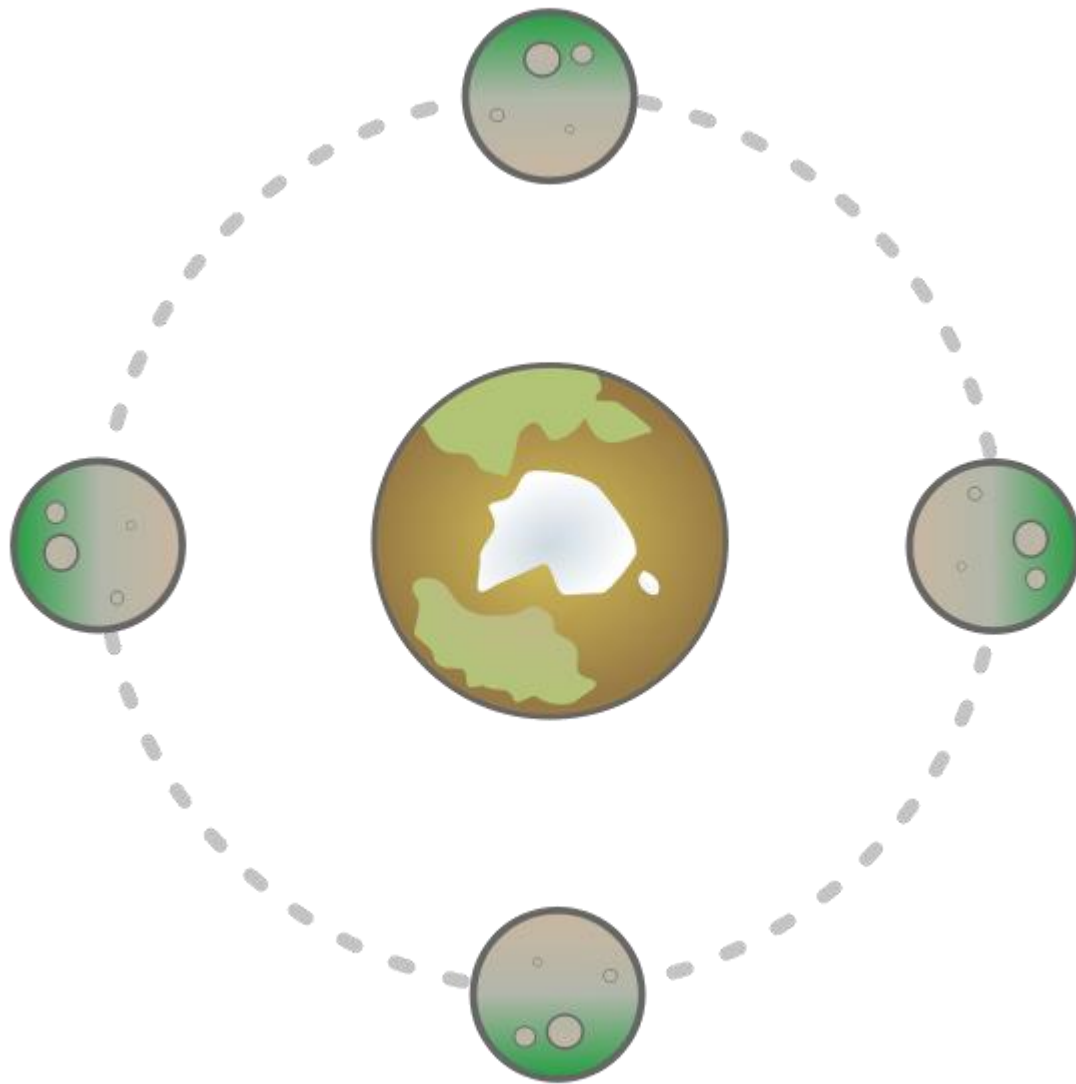
Η λίκνιση της Σελήνης

Η Σελήνη έτσι όπως φαίνεται από τη Γη. Πηγή:

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lunar_libration_with_phase2.gif

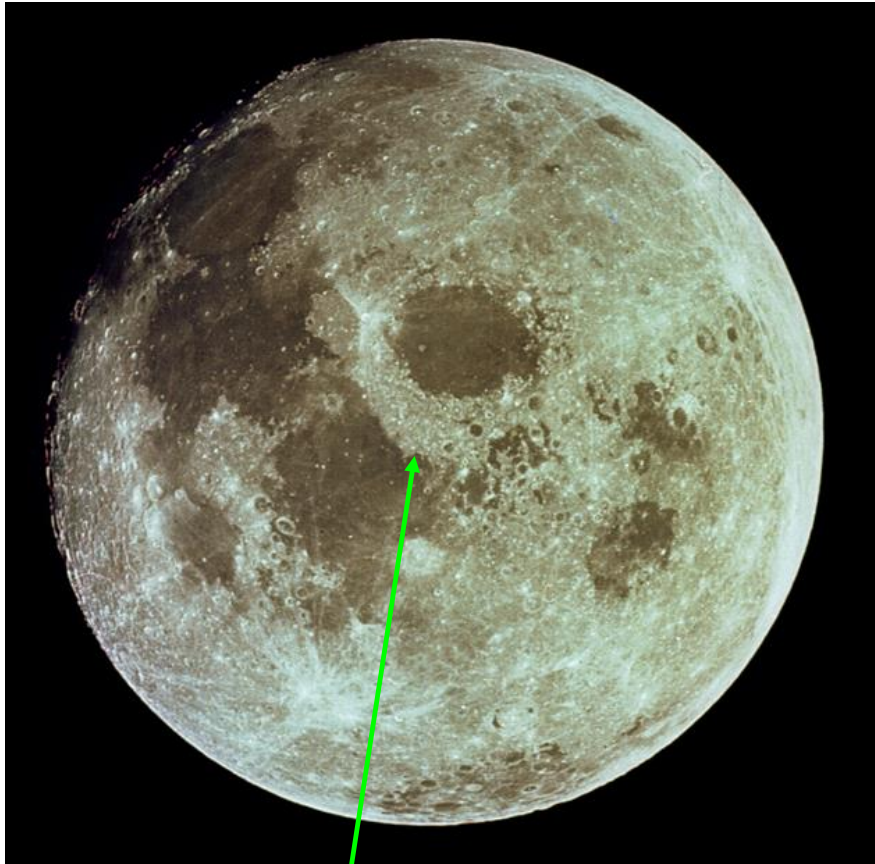

Συγχρονισμός της περιστροφής της Σελήνης με την περιφορά της γύρω από τη Γη.
Πηγή: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Synchronous_rotation.svg

Εκλείψεις

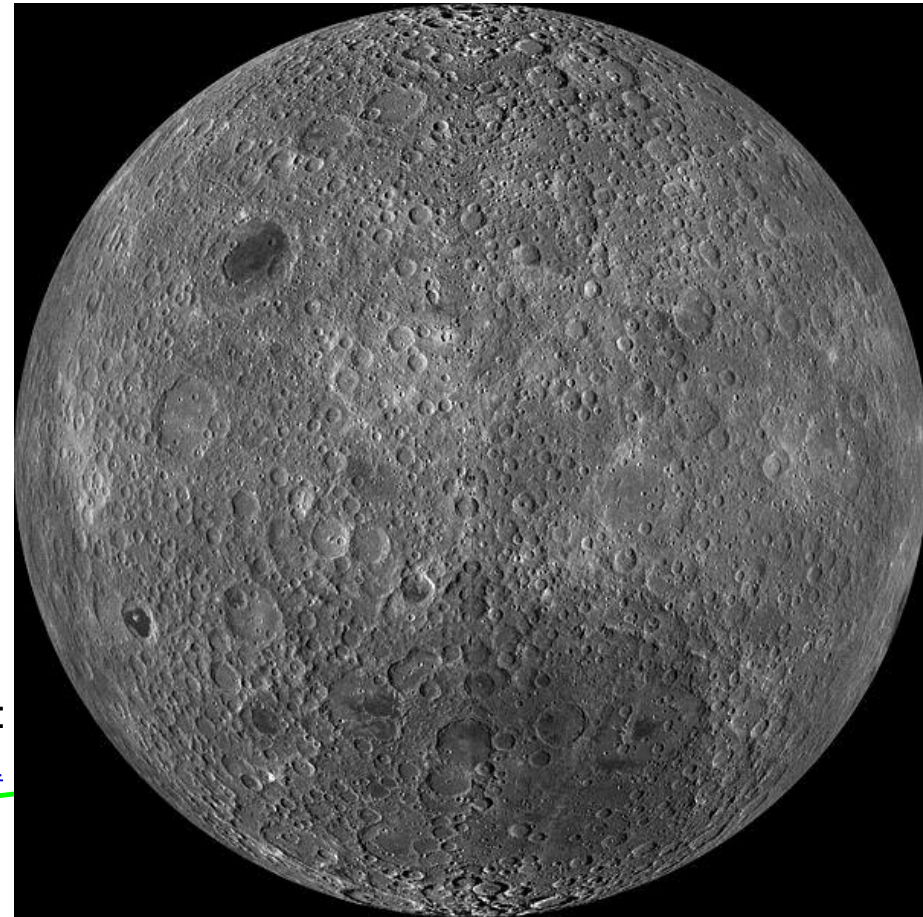
- ▶ Η κλίση της τροχιάς της Σελήνης ως προς την εκλειπτική ($i \sim 5^\circ.8$) $\rightarrow$ δεν μπορούμε να έχουμε εκλείψεις κάθε μήνα
- ▶ 2 εκλειπτικές εποχές / έτος (2 φορές ο Ήλιος “διέρχεται” από τη γραμμή των συνδέσμων) διάρκειας:
  - ▶ -- 30–36 ημέρες για Ηλιακές (1 ή 2 εκλείψεις)
  - ▶ -- 19–24 ημέρες για Σεληνιακές (1 ή 0 εκλείψεις) αφού $\Sigma = 29.53$
- ▶ * πιθανόν να συμβεί 1 επιπλέον έκλειψη/έτος, λόγω της μετάπτωσης των συνδέσμων

Οι δύο όψεις της Σελήνης

Η ορατή από τη Γη πλευρά της Σελήνης. Πηγή:
http://nssdc.gsfc.nasa.gov/planetary/lunar/images/as11_44_6667.jpg

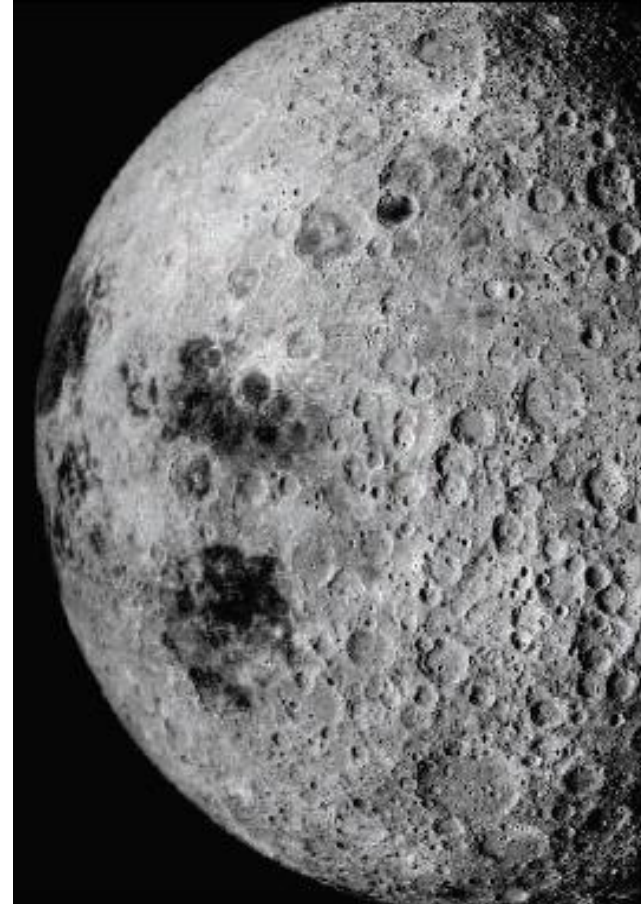
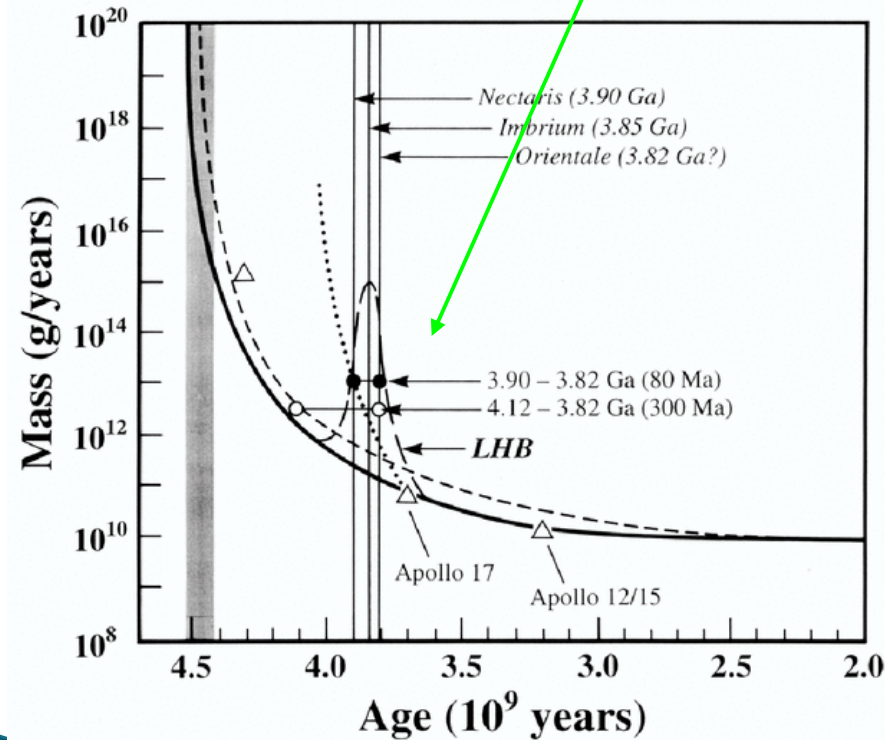
Γιατί είναι διαφορετικές;

Η αόρατη από τη Γη πλευρά της Σελήνης. Πηγή:
http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Moon_Farside_LRO.jpg

Χρονική εξέλιξη της κατανομής των κρατήρων ($\tau_{LHB} \sim -3.9$ Gy)

Η κόρατη από τη Γη πλευρά της Σελήνη έτσι όπως φωτογραφήθηκε από το Apollo 16. Πηγή:

http://nssdc.gsfc.nasa.gov/imgcat/html/object_page/a16_m_3021.html

Διάγραμμα μάζας - ηλικίας για τους κρατήρες της Σελήνης. Πηγή:

<http://www.planetastronomy.com/special/2006-special/20nov06/morbi-obspm.htm>

Όψιμος Σφοδρός Βομβαρδισμός (Late Heavy Bombardment)

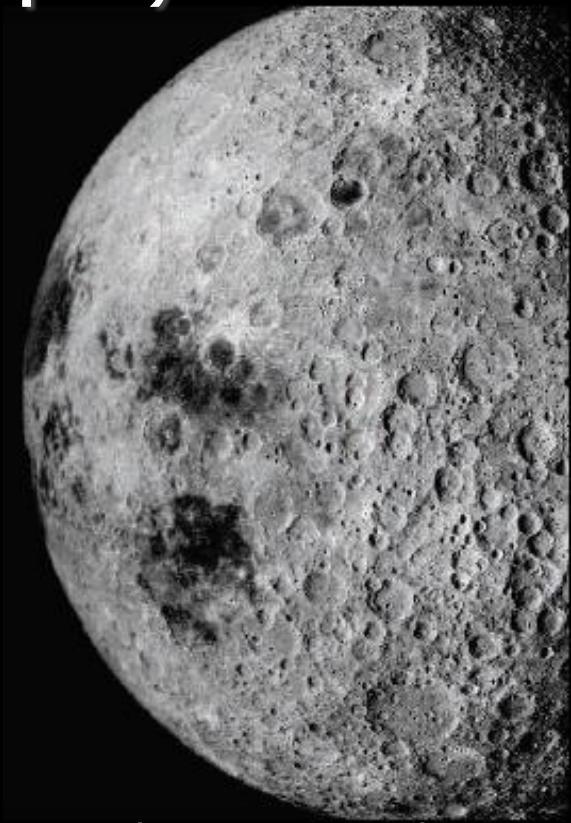
Μία σύντομη περίοδος σφοδρότατου βομβαρδισμού του εσωτερικού ηλιακού συστήματος από αστεροειδείς και κομήτες πριν από $\sim (3.9 \pm 0.1)$ Gyrs, ~ 700 My μετά τη δημιουργία των πλανητών.

Πετρολογικά δεδομένα (Apollo, etc.) δείχνουν:

- Ίδια ηλικία για 12 διαφορετικά σημεία πρόσκρουσης
- Συνολική μάζα βλημάτων $\sim 6 \times 10^{21}$ g
- οφείλεται (κυρίως) σε αστεροειδείς της κύριας ζώνης (2005)

→ Χρειαζόμαστε μια (ή δύο) μεγάλη πηγή σωμάτων, “άθικτη” για ~ 700 Myr και κάποια “αστάθεια” που θα οδηγήσει στο σφοδρό βομβαρδισμό του εσωτερικού ηλιακού συστήματος

→ Πιθανή ερμηνεία: η “βίαιη” αναδιάταξη των πλανητικών τροχιών

Η αόρατη από τη Γη πλευρά της Σελήνη έτσι όπως φωτογραφήθηκε από το Apollo 16. Πηγή:

http://nssdc.gsfc.nasa.gov/imgcat/html/object_page/a16_m_3021.html

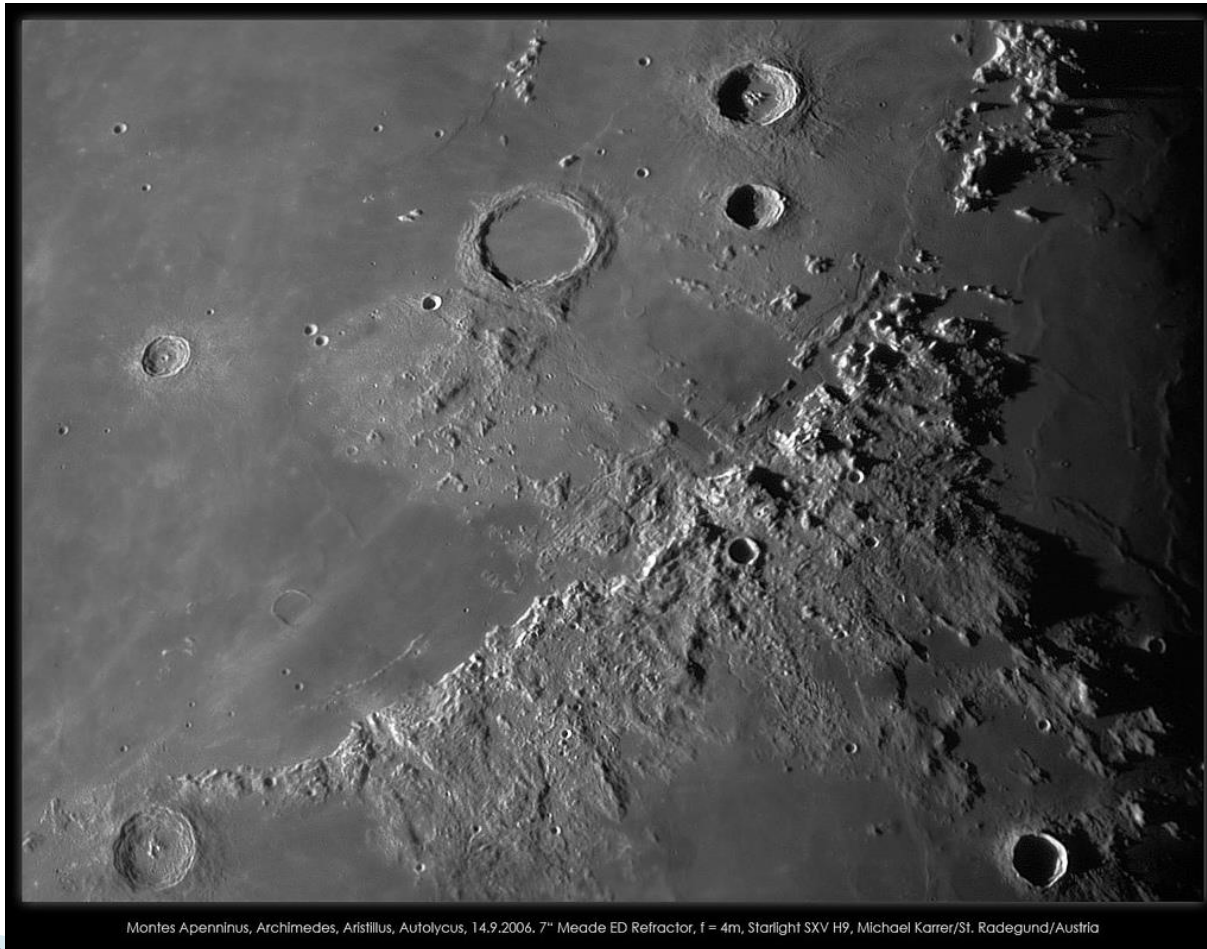
Η Σελήνη κατά την περίοδο
του LHB....

... και σήμερα

Καλλιτεχνική απεικόνιση της Σελήνης κατά τη φάση του LHB και
σήμερα. Credit: Tim Wehnerell, Australian National University. Πηγή:
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lunar_cataclysm.jpg

Οι κρατήρες Αρχιμήδης, Αυτόλυκος, Palus Putredinis και τα Απέννινα όρη

Οι κρατήρες Αρχιμήδης, Αυτόλυκος, Palus Putredinis και τα Απέννινα όρη. Πηγή:
http://www.flickr.com/photos/michael_karrer/245771897/

Ο κρατήρας Κοπέρνικος

Ο κρατήρας Κοπέρνικος έτσι όπως φωτογραφήθηκε από την τελευταία επιτυχημένη αποστολή στη Σελήνη, το Apollo 17. Πηγή:

<http://apod.nasa.gov/apod/ap010513.html>

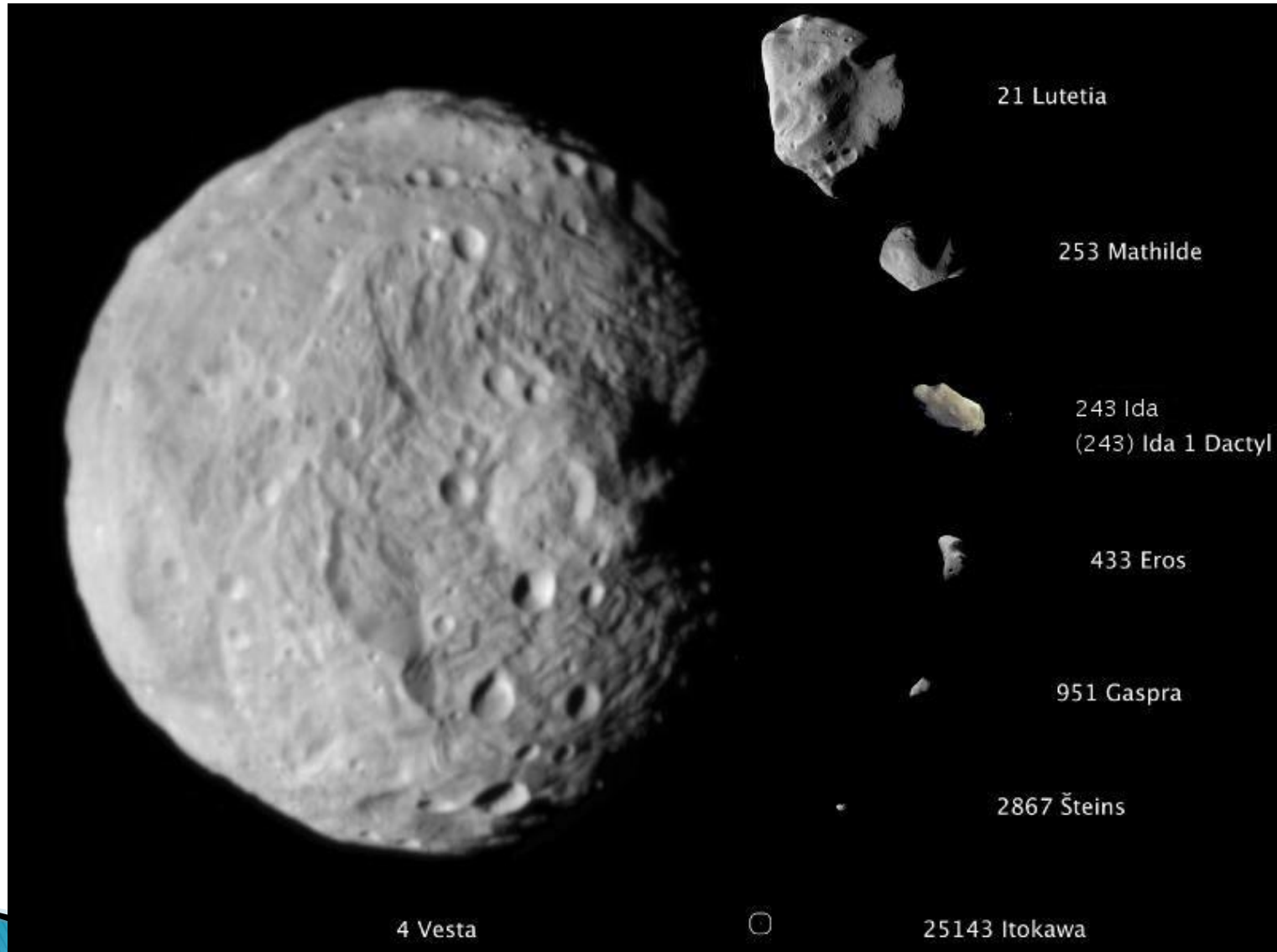
Κομήτες

Φωτογραφία του κομήτη C/2006 P1 (Comet McNaught) στις 23/01/2007 από την πολιτεία Victoria της Αυστραλίας. Πηγή:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Comet_P1_McNaught02_-_23-01-07.jpg

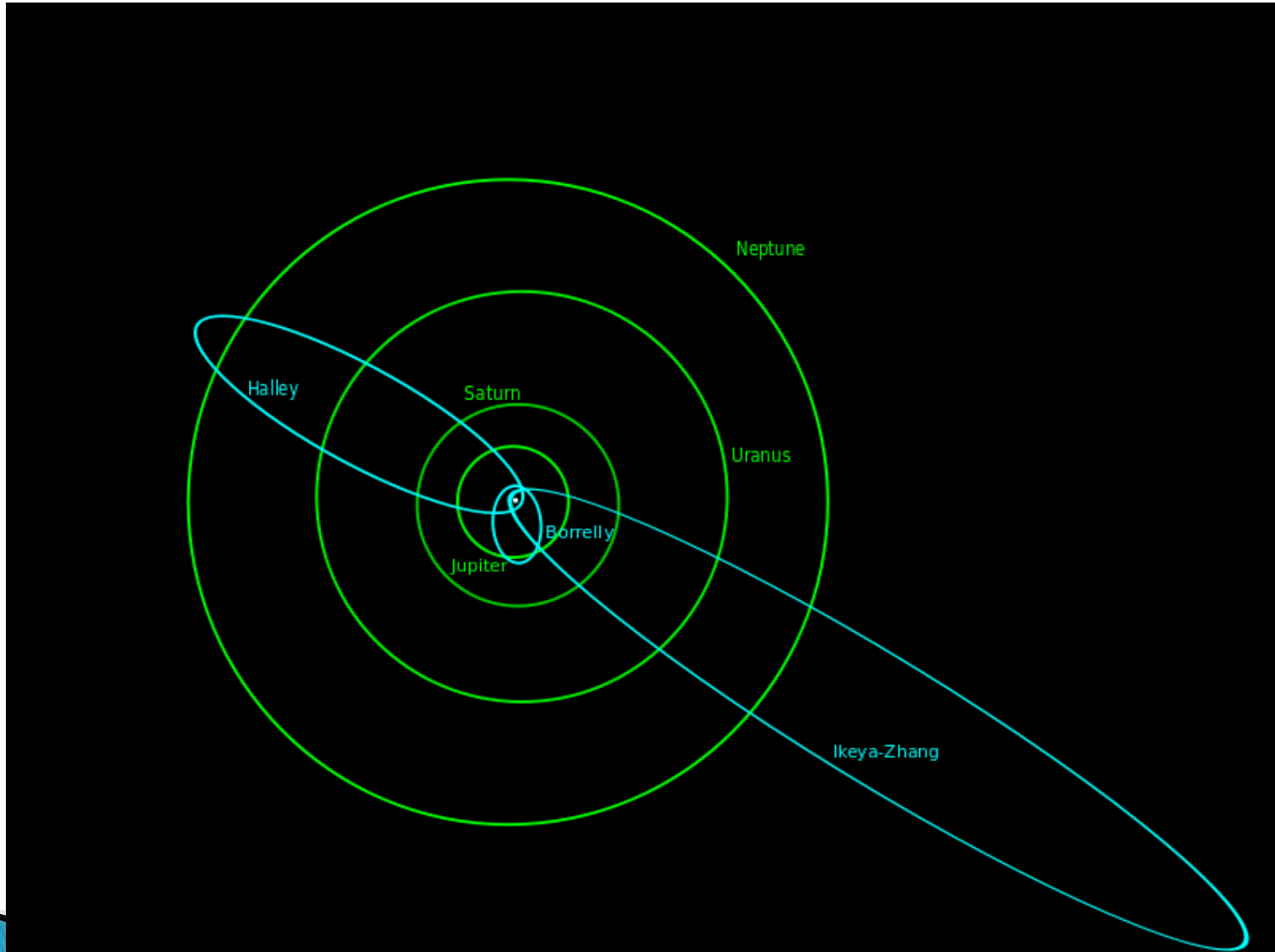
Αστεροειδείς

Σύνθετη εικόνα με τα συγκριτικά μεγέθη 8 αστεροειδών. Πηγή:
<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Asteroidsscale.jpg>

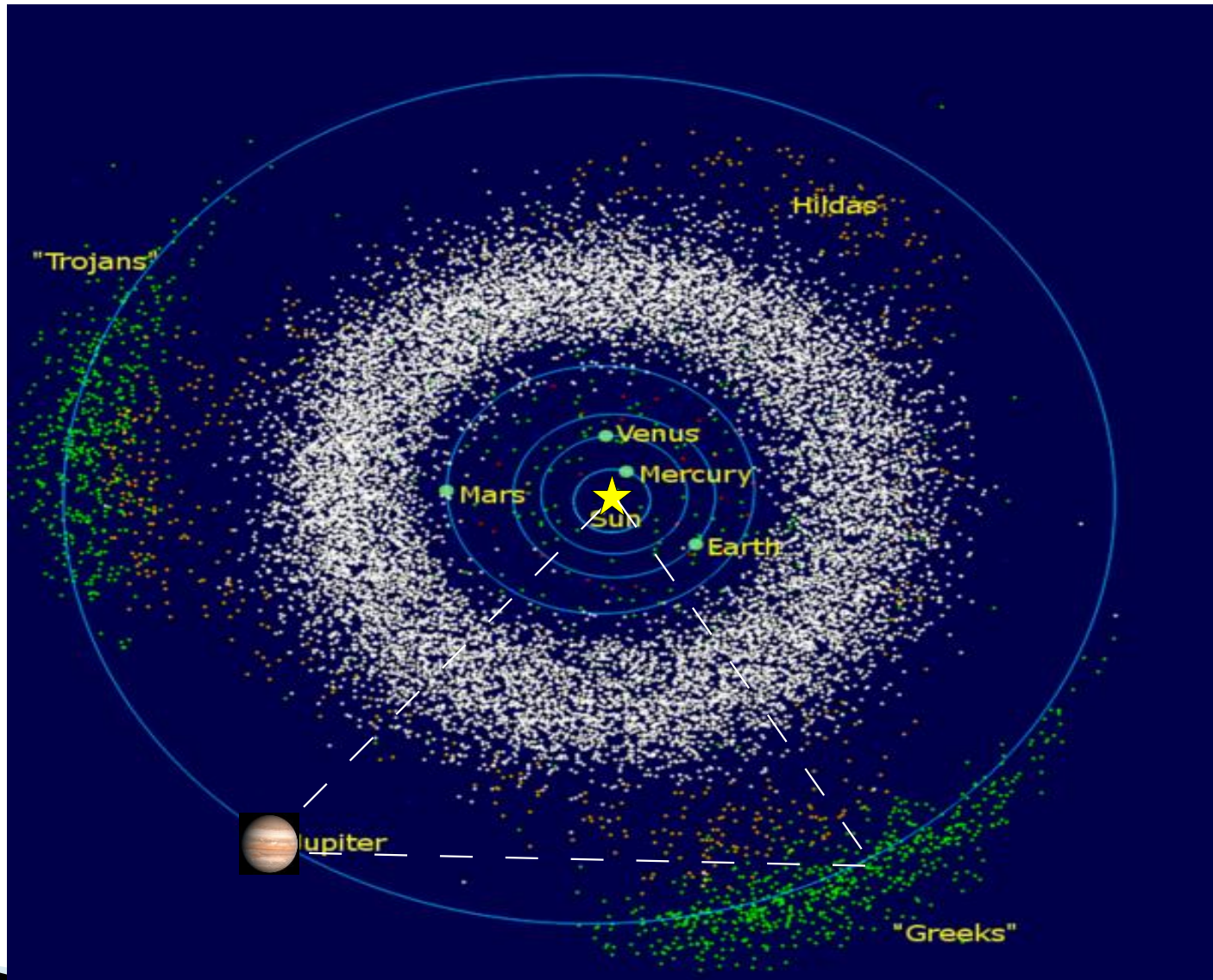
Κομήτες

Οι κομήτες ακολουθούν διαφορετικές τροχιές. Πηγή:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Orbits_of_periodic_comets.svg

Αστεροειδείς

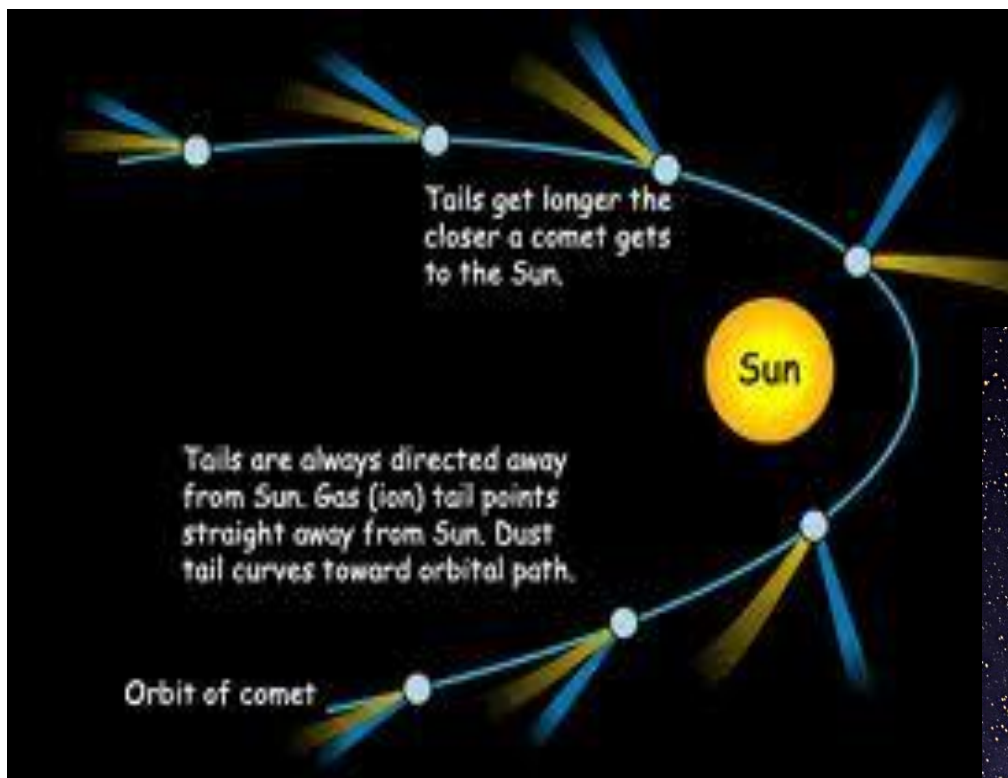

Το εσωτερικό ηλιακό σύστημα. Πηγή:

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:InnerSolarSystem-en.png>

Η ουρά και η κόμη εμφανίζονται όταν πλησιάζουν στον Ήλιο

Η μεταβολή του σχήματος ενός κομήτη καθώς πλησιάζει τον Ήλιο. Πηγή:

<http://spaceplace.nasa.gov/tails-of-wonder/en/>

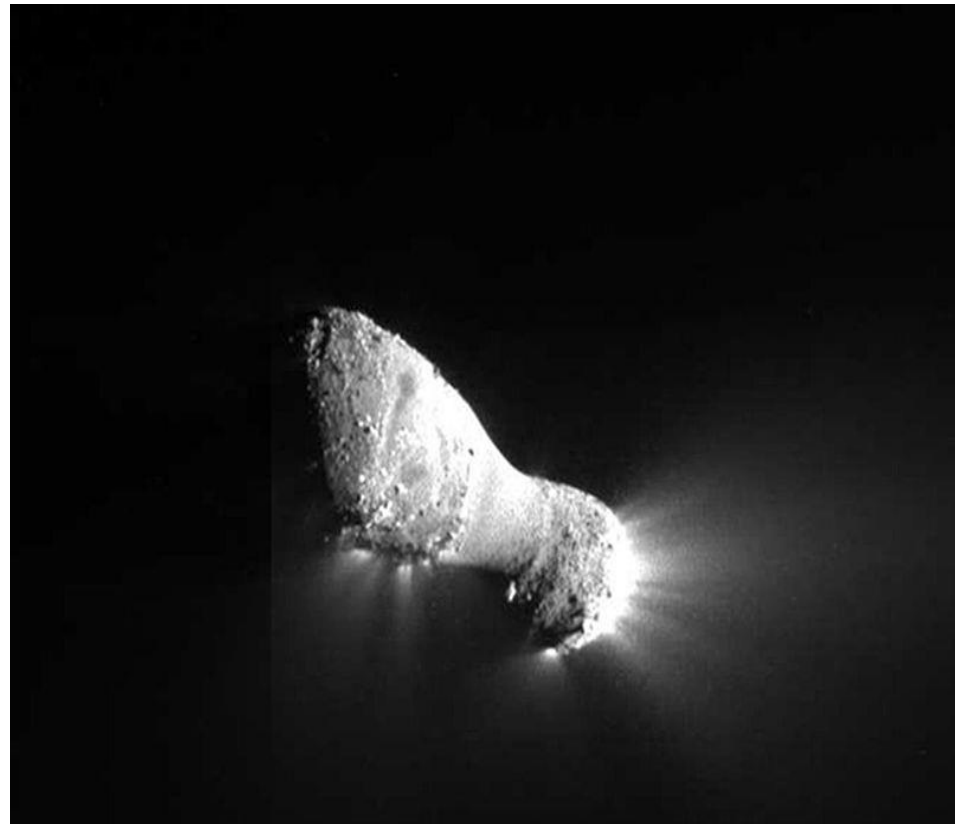
Οι ουρές είναι δύο: γαλάζια (αέρια) και κίτρινη (σκόνη)

Φωτογραφία του κομήτη C/1995 O1 (Hale-Bopp) στις 04/04/1997. Πηγή:
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Comet_Hale-Bopp_1995O1.jpg

Ο κομήτης Tempel 1 έτσι όπως φωτογραφήθηκε 67 δευτερόλεπτα μετά τη σύγκρουση του με το Deep Impact. Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Deep_Impact_HRI.jpeg

Φωτογραφία του κομήτη Hartley 2 από την αποστολή EPOXI της NASA μεταξύ 3-4 Νοεμβρίου 2010. Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:495296main_epoxi-1-full_full.jpg

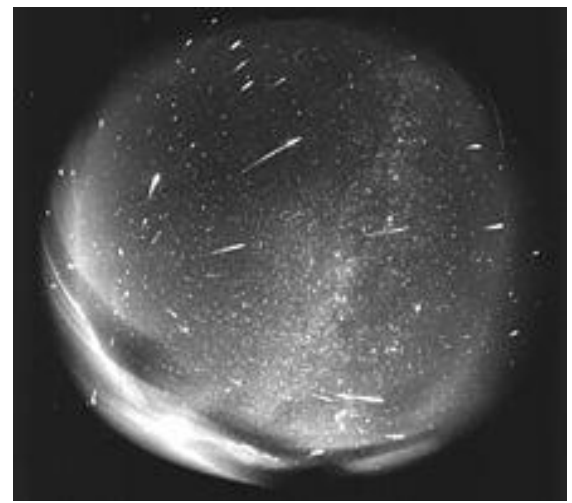
Οι κομήτες Tempel 1 και Hartley 2 όπως παρατηρήθηκαν από κοντά (αποστολές Deep Impact / EPOXI)

Βροχές μετεώρων

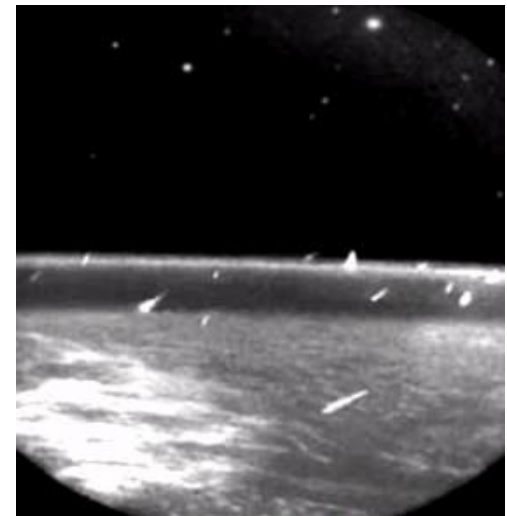

Αποτύπωση της βροχής μετεώρων του 1833 σε έργο του Adolf Vollmy. Πηγή: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Leonids-1833.jpg>

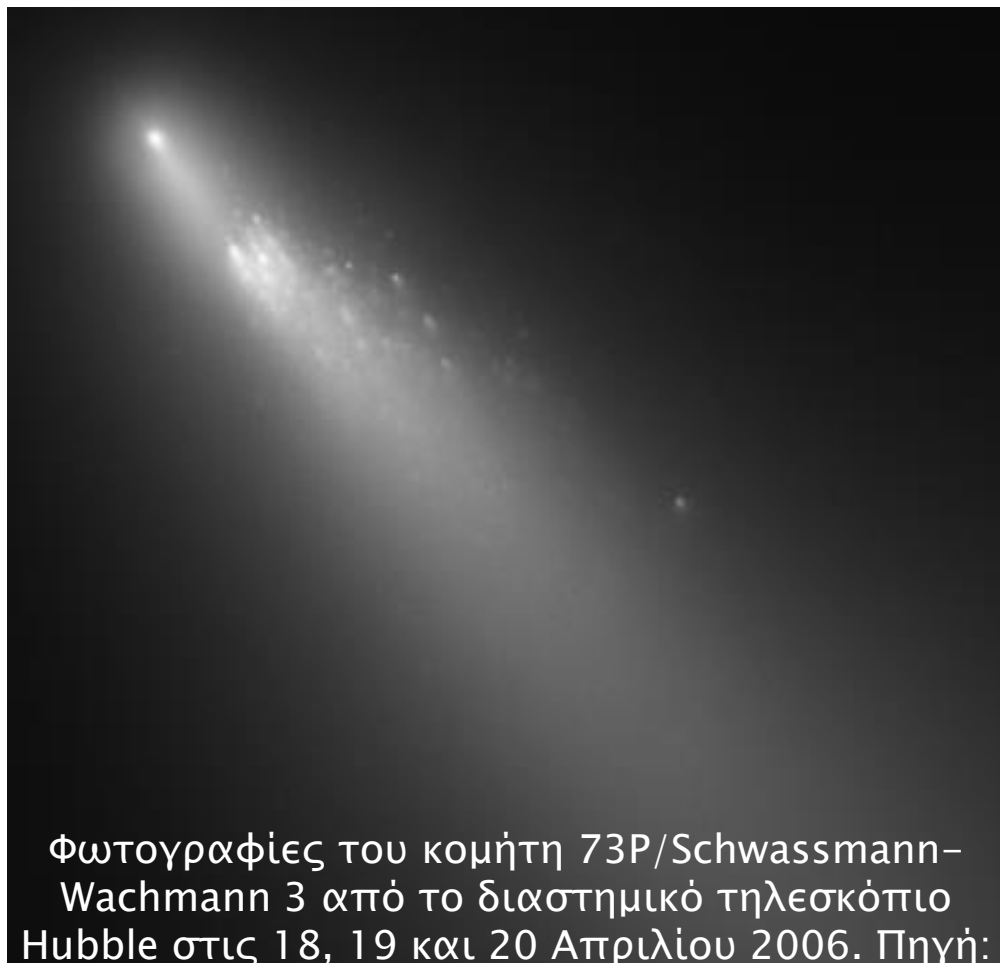
Φωτογραφία έκθεσης 4 ωρών κατά τη διάρκεια της βροχής Λεοντιδών του 1998. Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:AGOMo dra_Leonids98.jpg

... από το διάστημα...

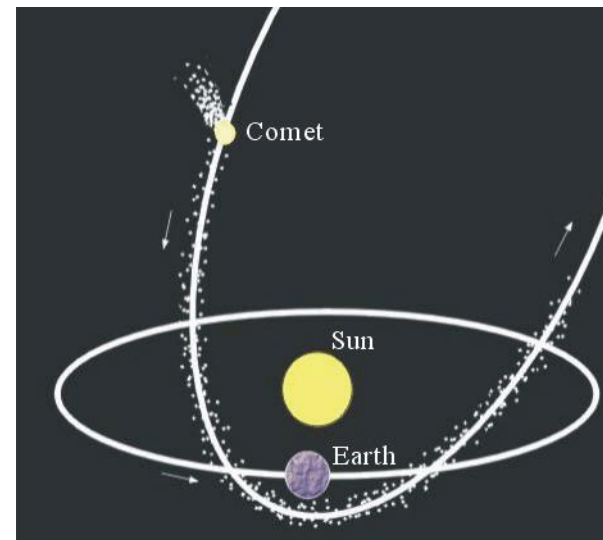
Η βροχή Λεοντιδών του 1997 έτσι φωτογραφήθηκε από το διάστημα. Πηγή: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Leonid_meteor_shower_as_seen_from_space_\(1997\).jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Leonid_meteor_shower_as_seen_from_space_(1997).jpg)

Φωτογραφίες του κομήτη 73P/Schwassmann-Wachmann 3 από το διαστημικό τηλεσκόπιο Hubble στις 18, 19 και 20 Απριλίου 2006. Πηγή:

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Schwasman-Wachmann3-B-HST.gif>

Η τροχιά ενός κομήτη και η αποσύνθεσή του καθώς πλησιάζει τον Ήλιο. Πηγή:

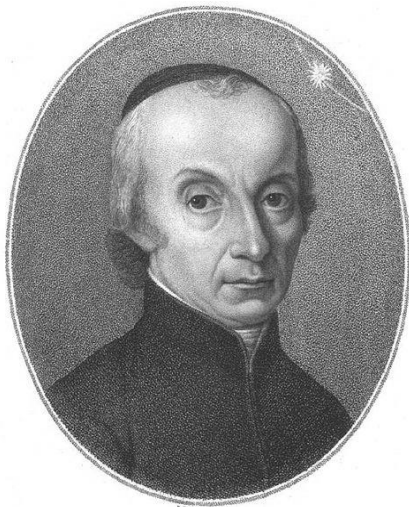
http://www.hko.gov.hk/prtver/html/docs/gts/event/event-comet_e.shtml

Πτώση μετεώρου. Πηγή:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Meteor_falling_courtesy_NASA.gif

Οι κομήτες “φθείρονται” όταν πλησιάζουν τον Ήλιο, εμπλουτίζοντας την περιοχή της Γης με μετέωρα

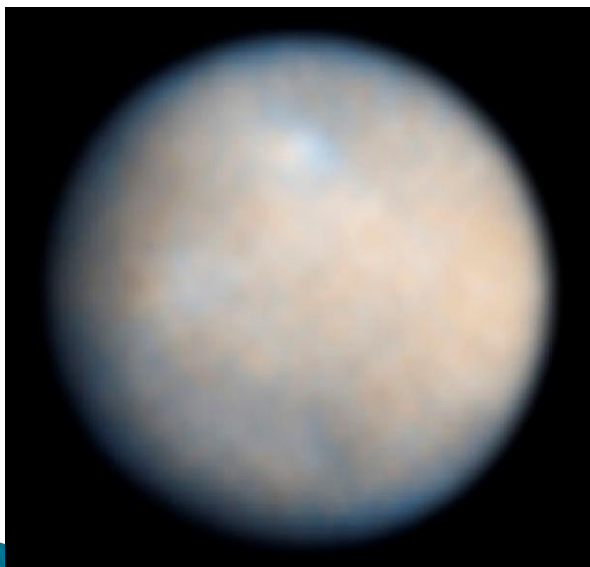

1η Ιανουαρίου 1801: ο Giuseppe Piazzi ανακαλύπτει τον πρώτο μικρό πλανήτη, τον αστεροειδή Ceres (Δήμητρα)

Πορτραίτο του Giuseppe Piazzi. Πηγή:
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Giuseppe_Piazzi.jpg

Beobachtungen des zu Palermo d. 1. Jan. 1801 von Prof. Piazzi neu entdeckten Gestirns.

1801	Mittlere Sonnen-Zeit	Gerade Aufst. in Zeit	Gerade Auf. Neigung in Graden	Nördl. Abweich.	Geocentrische Länge	Geocentrische Breite	Ort der Sonne + 20" Aberration	Logar. d. Distanz @ 3
Jan.	1 8 43 37.8	3 27 11.25	51 47 48.8	15 37 43.5	1 23 22 58.3	3 6 42.1	9 11 1 30.9	9.9926156
	2 8 39 4.6	3 26 53.85	51 43 27.8	15 41 55.5	1 23 19 44.3	3 2 24.9	9 12 2 28.6	9.9926317
	3 8 34 53.3	3 26 38.4	51 39 36.0	15 44 31.6	1 23 16 58.6	2 58 9.9	9 13 3 26.6	9.9926324
	4 8 30 42.1	3 26 23.15	51 35 47.2	15 47 57.6	1 23 14 35.5	2 53 55.6	9 14 4 24.9	9.9926418
	10 8 6 15.8	3 25 32.1	51 28 1.5	16 10 32.0	1 23 7 59.1	2 29 0.6	9 20 10 17.5	9.9927641
	11 8 2 17.5	3 25 29.73	51 22 26.0	16 12 49.5	1 23 10 37.6	2 16 59.7	9 23 12 13.8	9.9928490
	13 7 54 26.2	3 25 30.30	51 22 34.3	16 22 27.7	1 23 12 1.2	2 12 56.7	9 24 14 13.5	9.9928809
	14 7 50 31.7	3 25 31.72	51 22 55.8	16 27 13.0	1 23 12 1.2	2 12 56.7	9 24 14 13.5	9.9928809
	17 7 35 11.3	3 25 55.1	51 28 45.0	16 40 13.0	1 23 12 1.2	2 12 56.7	9 24 14 13.5	9.9928809
	18 7 35 11.3	3 25 55.1	51 28 45.0	16 40 13.0	1 23 12 1.2	2 12 56.7	9 24 14 13.5	9.9928809
	19 7 31 28.5	3 26 8.15	51 32 27.3	16 49 16.1	1 23 25 59.2	1 53 38.2	9 29 19 53.8	9.9930607
	21 7 24 2.7	3 26 34.27	51 38 34.1	16 58 35.9	1 23 34 21.3	1 45 6.0	10 1 20 40.3	9.9931834
	22 7 20 31.7	3 26 49.42	51 41 21.2	17 3 18.5	1 23 39 1.8	1 42 28.1	10 2 21 32.0	9.9931886
	23 7 16 43.5	3 27 5.90	51 46 43.5	17 8 5.5	1 23 44 15.7	1 38 52.1	10 3 22 22.7	9.9932348
	28 6 58 51.3	3 28 54.53	52 13 38.3	17 32 54.1	1 24 15 15.7	1 21 6.9	10 8 26 20.1	9.9935062
	30 6 51 52.9	3 29 48.14	52 27 2.1	17 43 11.0	1 24 30 9.0	1 14 16.0	10 10 27 46.2	9.9936332
	31 6 48 26.4	3 30 17.25	52 34 18.8	17 48 21.5	1 24 38 7.3	1 10 54.6	10 11 28 28.5	9.9937007
Febr.	1 6 44 59.9	3 30 47.21	52 41 48.0	17 53 36.3	1 24 46 19.3	1 7 30.9	10 12 29 9.6	9.9937703
	2 6 41 35.8	3 31 19.06	52 49 45.9	17 58 57.5	1 24 54 57.9	1 4 1.5	10 13 29 49.9	9.9938423
	5 6 31 31.5	3 33 2.70	53 15 40.5	18 15 1.0	1 25 22 43.4	0 54 23.9	10 16 31 45.5	9.9940751
	8 6 21 39.2	3 34 58.50	53 44 37.5	18 31 23.2	1 25 53 29.5	0 45 5.0	10 19 33 33.3	9.9943276
	11 6 11 58.2	3 37 6.54	54 16 38.1	18 47 58.8	1 26 26 40.0	0 36 2.9	10 22 35 13.4	9.9945823

Οι παρατηρήσεις του αστεροειδή Δήμητρα του G. Piazzi' έτσι όπως δημοσιεύτηκαν το Σεπτέμβριο του 1801 στο Monatliche Correspondenz. Πηγή:

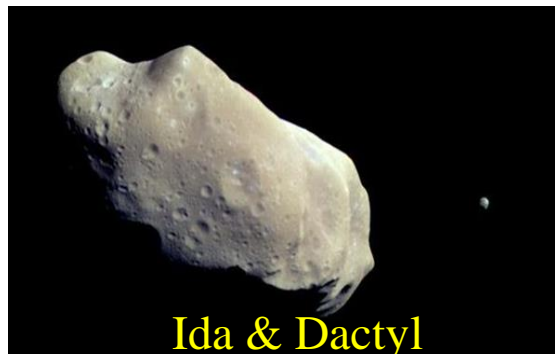
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ceres-Beobachtung_von_Piazzi.png

Φωτογραφία του μικρού πλανήτη Ceres (Δήμητρα) από το διαστημικό τηλεσκόπιο Hubble. Πηγή:
https://en.wikipedia.org/wiki/File:Ceres_optimized.jpg

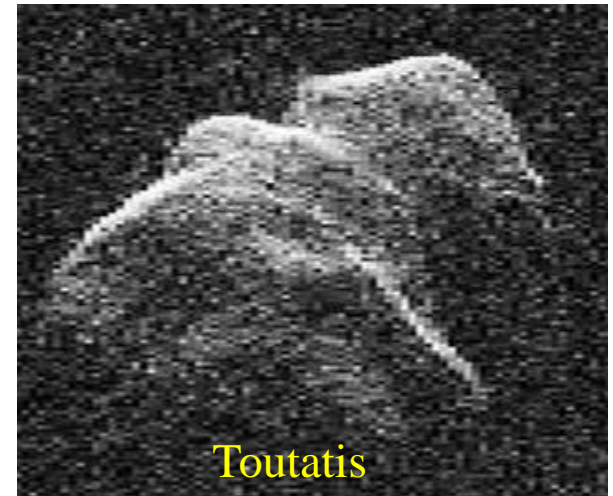
Τι είδους αντικείμενα είναι οι αστεροειδείς;

Ο αστεροειδής Vesta και ο μικρός πλανήτης Ceres (Δήμητρα) σε σύγκριση με τη Σελήνη. Πηγή:
https://en.wikipedia.org/wiki/File:4_Vesta_1_Ceres_Moon_at_20_km_per_px.png

Φωτογραφία του αστεροειδή 243 Ida και του δορυφόρου του Dactyl από το Galileo. Πηγή:
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:243_ida_crop.jpg

Ο αστεροειδής Toutatis έτσι όπως αποτυπώθηκε από το Goldstone Observatory. Πηγή:
<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Toutatis.jpg>

Ο αστεροειδής Mathilde έτσι όπως αποτυπώθηκε από το NEAR. Πηγή:
<http://neo.jpl.nasa.gov/images/mathilde1.jpg>

Σε ποιους έχουμε “πατήσει”;

Eros

(αποστολή NEAR, 1997)

Ο αστεροειδής Eros έτσι όπως αποτυπώθηκε από το NEAR. Πηγή:

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:433eros.jpg>

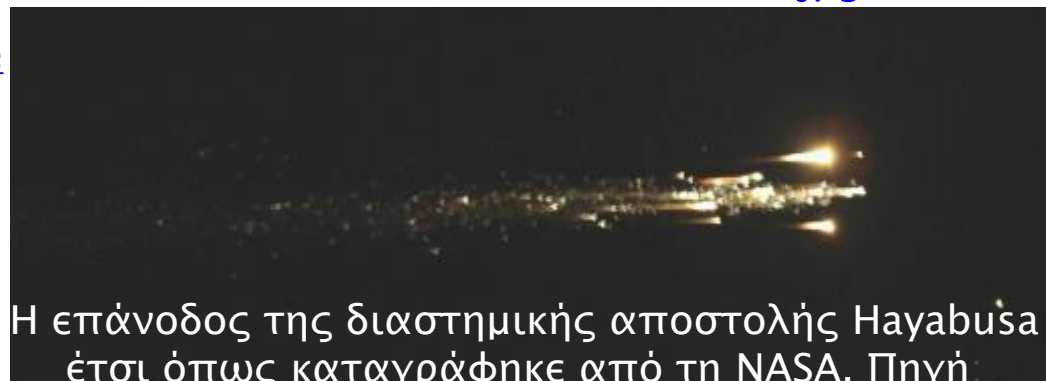
Itokawa

(αποστολή Hayabusa 2005 – 2010)

Ο αστεροειδής Itokawa έτσι όπως φωτογραφήθηκε από το Hayabusa. Πηγή:

https://en.wikipedia.org/wiki/File:Hayabusa_Imag_e_of_the_asteroid_Itokawa.jpg

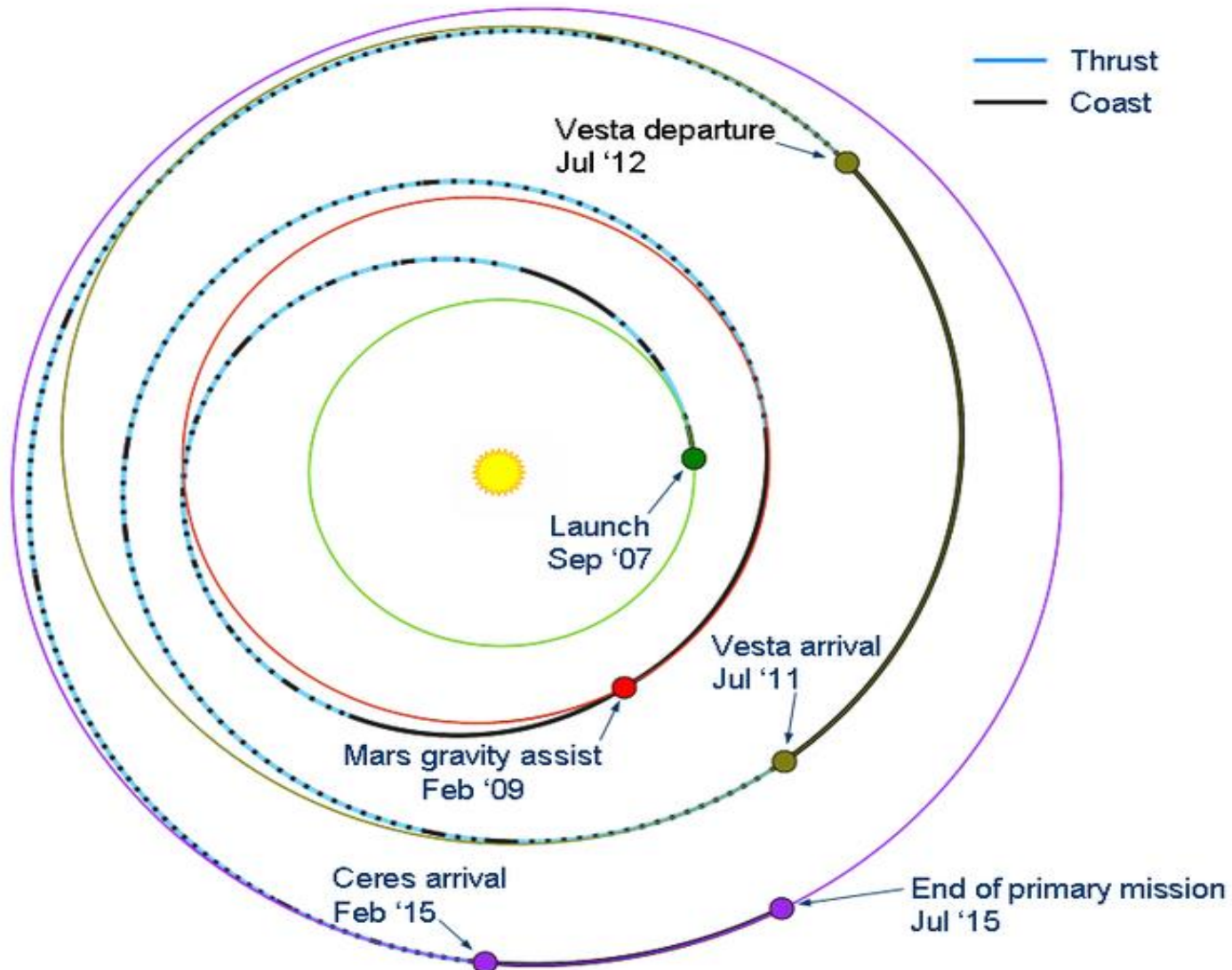

Η επάνοδος της διαστημικής αποστολής Hayabusa έτσι όπως καταγράφηκε από τη NASA. Πηγή:

https://en.wikipedia.org/wiki/File:Hayabusa_reentry_from_Ames_Research_2010-06-13_25seconds.png

Η αποστολή *DAWN* στις *Εστία* και *Δήμητρα*

Η τροχιά του ρομποτικού διαστημοπλοίου Dawn. Πηγή:

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Dawn_trajectory_as_of_September_2009.png

Η ιδιοπεριστροφή της Εστίας (Dawn)

Η ιδιοπεριστροφή του αστεροειδή Εστία (Vesta) έτσι όπως καταγράφηκε από το ρομποτικό διαστημόπλοιο Dawn. Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vesta_Rotation.gif

Σε ποιους έχουμε “πατήσει”;

Eros

(αποστολή NEAR, 1997)

Ο αστεροειδής Eros έτσι όπως αποτυπώθηκε από το NEAR. Πηγή:

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:433eros.jpg>

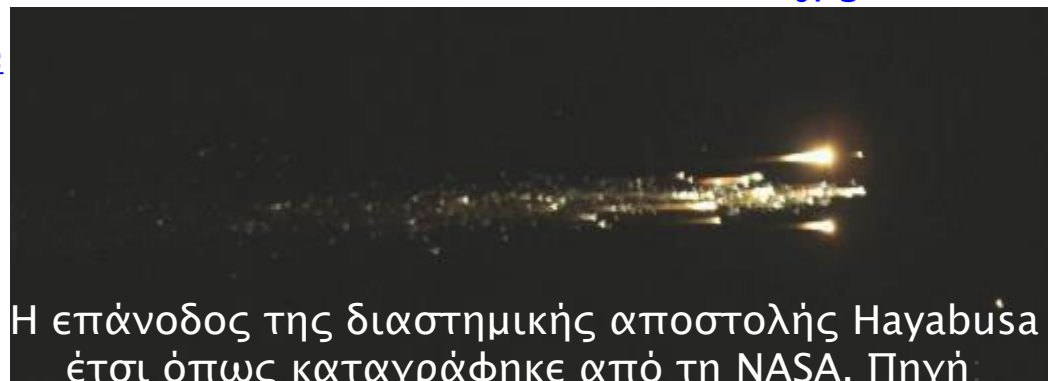
Itokawa

(αποστολή Hayabusa 2005 – 2010)

Ο αστεροειδής Itokawa έτσι όπως φωτογραφήθηκε από το Hayabusa. Πηγή:

https://en.wikipedia.org/wiki/File:Hayabusa_Image_of_the_asteroid_Itokawa.jpg

Η επάνοδος της διαστημικής αποστολής Hayabusa έτσι όπως καταγράφηκε από τη NASA. Πηγή:

https://en.wikipedia.org/wiki/File:Hayabusa_reentry_from_Ames_Research_2010-06-13_25seconds.png

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Διαφάνεια	Πνευματικά δικαιώματα
Διαφ.1	-
Διαφ.2	-
Διαφ.3	-
Διαφ.4	«Φωτογραφία της Σελήνης από το διαστημικό σκάφος Galileo. Πηγή: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Full_moon.jpeg ». NASA
Διαφ.5	-
Διαφ.6	<p><u>Αριστερά</u>: «Χάρτης με τους εντοπισμένους μέχρι στιγμής κρατήρες πάνω στη Γη. Πηγή: http://www.passc.net/EarthImpactDatabase/Worldmap.html»</p> <p><u>Δεξιά</u>: «Καλλιτεχνική απεικόνιση της τεράστιας σύγκρουσης από την οποία πιθανότατα σχηματίστηκε το φεγγάρι. Πηγή: http://www.nj.com/gloucester/voices/index.ssf/2012/04/south_jersey_skies_where_the_m.html».</p>
Διαφ.7	-
Διαφ.8	«Η Σελήνη έτσι όπως φαίνεται από τη Γη. Πηγή: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lunar_libration_with_phase2.gif ».
Διαφ.9	«Συγχρονισμός της περιστροφής της Σελήνης με την περιφορά της γύρω από τη Γη. Πηγή: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Synchronous_rotation.svg ».
Διαφ.10	-
Διαφ.11	<p><u>Αριστερά</u>: «Η ορατή από τη Γη πλευρά της Σελήνης.» Πηγή: http://nssdc.gsfc.nasa.gov/planetary/lunar/images/as11_44_6667.jpg».</p> <p><u>Δεξιά</u>: «Η αόρατη από τη Γη πλευρά της Σελήνης. Πηγή: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Moon_Farside_LRO.jpg».</p>
Διαφ.12	<p><u>Αριστερά</u>: «Διάγραμμα μάζας – ηλικίας για τους κρατήρες της Σελήνης. Πηγή: http://www.planetastronomy.com/special/2006-special/20nov06/morbi-obspm.htm».</p> <p><u>Δεξιά</u>: «Η αόρατη από τη Γη πλευρά της Σελήνη έτσι όπως φωτογραφήθηκε από το Apollo 16. Πηγή: http://nssdc.gsfc.nasa.gov/imgcat/html/object_page/a16_m_3021.html».</p>
Διαφ.13	«Η αόρατη από τη Γη πλευρά της Σελήνη έτσι όπως φωτογραφήθηκε από το Apollo 16. Πηγή: http://nssdc.gsfc.nasa.gov/imgcat/html/object_page/a16_m_3021.html ».
Διαφ.14	«Καλλιτεχνική απεικόνιση της Σελήνης κατά τη φάση του LHB και σήμερα. Credit: Tim Wetherell, Australian National University. Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lunar_cataclysm.jpg ».
Διαφ.15	«Οι κρατήρες Αρχιμήδης, Αυτόλυκος, Palus Putredinis και τα Απέννινα όρη. Πηγή: http://www.flickr.com/photos/michael_karrer/245771897/ ».

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Διαφ.16	«Ο κρατήρας Κοπέρνικος έτσι όπως φωτογραφήθηκε από την τελευταία επανδρωμένη αποστολή στη Σελήνη, το Apollo 17. Πηγή: http://apod.nasa.gov/apod/ap010513.html ».
Διαφ.17	«Φωτογραφία του κομήτη C/2006 P1 (Comet McNaught) στις 23/01/2007 από την πολιτεία Victoria της Αυστραλίας. Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Comet_P1_McNaught02_-_23-01-07.jpg »
Διαφ.18	«Σύνθετη εικόνα με τα συγκριτικά μεγέθη 8 αστεροειδών. Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Asteroidsscale.jpg ».
Διαφ.19	«Οι κομήτες ακολουθούν διαφορετικές τροχιές. Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Orbits_of_periodic_comets.svg ».
Διαφ.20	«Το εσωτερικό ηλιακό σύστημα. Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:InnerSolarSystem-en.png »
Διαφ.21	<u>Αριστερά:</u> «Η μεταβολή του σχήματος ενός κομήτη καθώς πλησιάζει τον Ήλιο. Πηγή: http://spaceplace.nasa.gov/tails-of-wonder/en/ » <u>Δεξιά:</u> «Φωτογραφία του κομήτη C/1995 O1 (Hale-Bopp) στις 04/04/1997. Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Comet_Hale-Bopp_1995O1.jpg ».
Διαφ.22	Αριστερά: «Ο κομήτης Tempel 1 έτσι όπως φωτογραφήθηκε 67 δευτερόλεπτα μετά τη σύγκρουση του με το Deep Impact. Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Deep_Impact_HRI.jpeg » Δεξιά: «Φωτογραφία του κομήτη Hartley 2 από την αποστολή EPOXI της NASA μεταξύ 3-4 Νοεμβρίου 2010. Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:495296main_epoxi-1-full_full.jpg »
Διαφ.23	Αριστερά: «Αποτύπωση της βροχής μετεώρων του 1833 σε έργο του Adolf Vollmy. Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Leonids-1833.jpg » Δεξιά επάνω: «Φωτογραφία έκθεσης 4 ωρών κατά τη διάρκεια της βροχής Λεοντιδών του 1998. Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:AGOModra_Leonids98.jpg » Δεξιά κάτω: «Η βροχή Λεοντιδών του 1997 έτσι φωτογραφήθηκε από το διάστημα. Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Leonid_meteor_shower_as_seen_from_space_(1997).jpg »
Διαφ.24	Αριστερά: Φωτογραφίες του κομήτη 73P/Schwassmann-Wachmann 3 από το διαστημικό τηλεσκόπιο Hubble στις 18, 19 και 20 Απριλίου 2006. Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Schwassman-Wachmann3-B-HST.gif Δεξιά επάνω: Η τροχιά ενός κομήτη και η αποσύνθεσή του καθώς πλησιάζει τον Ήλιο. Πηγή: http://www.hko.gov.hk/prtver/html/docs/gts/event/event-comet_e.shtml . Δεξιά κάτω: «Πτώση μετεώρου. Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Meteor_falling_courtesy_NASA.gif ».
Διαφ.25	Επάνω αριστερά: «Πορτραίτο του Giuseppe Piazzi. Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Giuseppe_Piazzi.jpg » Επάνω δεξιά: «Οι παρατηρήσεις του αστεροειδή Δήμητρα του G. Piazzi' έτσι όπως δημοσιεύτηκαν το Σεπτέμβριο του 1801 στο <i>Monatliche Correspondenz</i> . Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ceres-Beobachtung_von_Piazzi.png Κάτω αριστερά: «Φωτογραφία του μικρού πλανήτη Ceres (Δήμητρα) από το διαστημικό τηλεσκόπιο Hubble. Πηγή: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Ceres_optimized.jpg »

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων

Διαφ.26	<p>Επάνω αριστερά: Ο αστεροειδής Vesta και ο μικρός πλανήτης Ceres (Δήμητρα) σε σύγκριση με τη Σελήνη. Πηγή: https://en.wikipedia.org/wiki/File:4_Vesta_1_Ceres_Moon_at_20_km_per_px.png</p> <p>Επάνω δεξιά: Ο αστεροειδής Toutatis έτσι όπως αποτυπώθηκε από το Goldstone Observatory. Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Toutatis.jpg</p> <p>Κάτω αριστερά: Φωτογραφία του αστεροειδή 243 Ida και του δορυφόρου του Dactyl από το Galileo. Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:243_ida_crop.jpg</p> <p>Κάτω δεξιά: Ο αστεροειδής Mathilde έτσι όπως αποτυπώθηκε από το NEAR. Πηγή: http://neo.jpl.nasa.gov/images/mathilde1.jpg</p>
Διαφ.27	<p>Επάνω αριστερά: Ο αστεροειδής Eros έτσι όπως αποτυπώθηκε από το NEAR. Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:433eros.jpg.</p> <p>Μεσαία: «Ο αστεροειδής Itokawa έτσι όπως φωτογραφήθηκε από το ιαπωνικό διαστημικό σκάφος Hayabusa. Πηγή: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Hayabusa_Image_of_the_asteroid_Itokawa.jpg»</p> <p>Κάτω: Η επάνοδος της διαστημικής αποστολής Hayabusa έτσι όπως καταγράφηκε από τη NASA. Πηγή: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Hayabusa_reentry_from_Ames_Research_2010-06-13_25seconds.png</p>
Διαφ.28	<p>«Η τροχιά του ρομποτικού διαστημοπλοίου Dawn. Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Dawn_trajectory_as_of_September_2009.png»</p>
Διαφ.29	<p>«Η ιδιοπεριστροφή του αστεροειδή Εστία (Vesta) έτσι όπως καταγράφηκε από το ρομποτικό διαστημόπλοιο Dawn. Πηγή: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vesta_Rotation.gif»</p>

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Αναστασίου Μαγδαληνή

Θεσσαλονίκη, 27/07/2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

